

## POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Rafał Małarski (przewodniczący)

SSN Dariusz Kala (sprawozdawca)

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Anna Janczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,  
w sprawie **B. S.**

w przedmiocie umorzenia postępowania wykonawczego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 13 czerwca 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego - na  
niekorzyść skazanego

od postanowienia Sądu Okręgowego w L.

z dnia 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt V Kz [...]

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w O.

z dnia 8 czerwca 2017 r., sygn. akt II Ko [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim  
w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w O..**

### UZASADNIENIE

B. S. został oskarżony o to, że od 22 lutego 1995 roku do 23 lipca 2010 roku w O., P. i K. województwa [...], uporczywie uchylał się od ciążącego na nim obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie małoletniej córki K. K., przez co naraził ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. o czyn z art. 209 § 1 k.k.

Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2011 r., sygn. akt II K [...] Sąd Rejonowy w O. uznał oskarżonego B. S. za winnego dokonania zarzucanego mu przestępstwa, wyczerpującego dyspozycję art. 209 § 1 k.k. i za to, na podstawie powołanego przepisu, wymierzył mu karę 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności. Wyrok ten uprawomocnił się w dniu 25 maja 2011 r.

Kara wymierzona opisanym wyżej orzeczeniem została objęta węzłem kary łącznej 6 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 czerwca 2016 r., sygn. akt II K [X.], utrzymanym w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w L. z dnia 16 listopada 2016 r., sygn. akt V Ka [X.].

Postanowieniem z dnia 8 czerwca 2017 r., sygn. akt II Ko [...] Sąd Rejonowy w O. umorzył postępowanie wykonawcze w sprawie o sygn. akt II K [...], a wydatkami obciążył Skarb Państwa.

Powyższe postanowienie na niekorzyść skazanego zaskarżył prokurator, który zarzucił mu:

- I. obrazę przepisu prawa karnego materialnego, a mianowicie art. 4 § 4 k.k. polegającą na niezasadnym uznaniu, że na skutek nowelizacji art. 209 k.k. nastąpiła depenalizacja czynu, za który B. S. został skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w O. z dnia 14 kwietnia 2011 roku w sprawie II K [...] i skazanie to uległo zatarciu z mocy prawa, podczas gdy prawidłowa analiza opisu czynu przypisanego B. S. prowadzi do wniosku, iż czyn ten według nowej ustawy jest nadal zabroniony pod groźbą kary,
- II. obrazę przepisu postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 15 § 1 k.k.w. polegającą na niezasadnym uznaniu, że zaistniała przyczyna wyłączająca prowadzenie postępowania wykonawczego wobec B. S., co w konsekwencji doprowadziło do niezasadnego umorzenia tego postępowania.

W uzasadnieniu zażalenia skarżący wskazywał nadto, że niedopuszczalne jest, by sądy rozstrzygały kwestię zaistnienia przesłanki zatarcia skazania z art. 4 § 4 k.k. bez badania akt sprawy, opierając się wyłącznie na sentencji wyroku.

W konkluzji zażalenia skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Postanowieniem z dnia 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt V Kz [...], Sąd Okręgowy w L. zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy i orzekł o kosztach procesu.

Od powyższego postanowienia kasację, na niekorzyść skazanego, wywiódł Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny, który zaskarżył orzeczenie w całości zarzucając mu „rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów art. 15 § 1 k.k.w. w zw. z art. 4 § 4 k.k. polegające na zaakceptowaniu przez Sąd Okręgowy w L. błędnego poglądu Sądu Rejonowego w O., że w wyniku nowelizacji Kodeksu karnego, dokonanej na mocy ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2017 r., poz. 952), niekaralne stają się zachowania polegające na uchylaniu się od obowiązku alimentacyjnego, w których w opisie tego czynu, jako źródło obowiązku alimentacyjnego wskazano jedynie ustawę, co doprowadziło do wydania prawomocnego postanowienia o umorzeniu postępowania wykonawczego w sprawie Sądu Rejonowego w O. o sygn. akt II K [...], przeciwko B. S., skazanemu prawomocnie za czyn z art. 209 § 1 k.k., podczas gdy w zakresie znamienia „obowiązku”, o którym mowa w przepisie art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 31 maja 2017 r., mieści się istnienie podstawy ustawowej, z której obowiązek ten wynika, a określenie jego wysokości orzeczeniem, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, konkretyzuje jedynie wysokość tego obowiązku, mającego swoje pierwotne źródło właśnie w ustawie”.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 czerwca 2017 r., sygn. akt II Ko [...].

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna, w tym znaczeniu, że musiała skutkować uchyleniem zaskarżonego postanowienia i poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego w O. jako rażąco nietrafnych. Wbrew jednak temu co twierdzi skarżący, przyczyną obrazy przepisów art. 4 § 4 k.k. i art. 15 § 1 k.k.w. zaistniałej na etapie postępowania odwoławczego była nie tylko wadliwa identyfikacja przez Sąd Okręgowy istoty zmian wprowadzonych do treści art. 209 k.k., ale nadto błędne

uznanie, że ocenę, czy doszło do dekryminalizacji zachowania przypisanego prawomocnym wyrokiem skazującym wyznacza wyłącznie opis czynu zawarty w części dyspozytywnej tego orzeczenia. Nie budzi wątpliwości również i to, że sąd odwoławczy nie stosował bezpośrednio przepisów wskazanych w zarzucie kasacji, a ich wadliwej wykładni dopuścił się podczas rozpoznawania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji, które ostatecznie jako trafne utrzymał w mocy. W tej sytuacji zarzut naruszenia art. 4 § 4 k.k. i art. 15 § 1 k.k.w. oraz art. 209 § 1 k.k. powinien być bez wątpienia powiązany z zarzutem obrazy art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. Skarżący powyższych przepisów prawa procesowego nie powołał, ale ta okoliczność nie stała na przeszkodzie uznaniu kasacji za trafną. Z opisu zarzutu nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jak i treści uzasadnienia tego środka wynika bowiem, że w ten właśnie sposób autor kasacji ów zarzut pojmował.

Błędu w wykładni aktualnie obowiązującego przepisu art. 209 § 1 k.k. dopuścił niewątpliwie jako pierwszy Sąd Rejonowy, który w bardzo lakonicznym uzasadnieniu swojego orzeczenia wskazał, że „obecnie nie jest już przestępstwem uchylanie się od wykonywania ciążącego z mocy ustawy obowiązku opieki”. Sąd odwoławczy, uznając to stanowisko za trafne, zaabsorbował wskazaną wadliwość na grunt swojego orzeczenia.

Z przedstawionym wyżej sposobem interpretacji znowelizowanego art. 209 § 1 k.k. nie można się zgodzić. O ile bowiem prawdą jest, że znamion przestępstwa niealimentacji aktualnie nie wypełnia zachowanie polegające na uchylaniu się od obowiązku opieki innego niż obowiązek alimentacyjny, w rozumieniu kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, o tyle niewywiązywanie się z obowiązku opieki w postaci obowiązku alimentacyjnego wynikającego z ww. kodeksu nadal jest karalne. Różnica, w stosunku do poprzednio obowiązującego stanu prawnego, polega natomiast na tym, że dla bytu przestępstwa konieczne jest uprzednie określenie wysokości owego obowiązku na *mocy* orzeczenia *sądu*, ugody czy umowy.

Przenosząc powyższe uwagi na grunt przedmiotowej sprawy wskazać należy, że z treści opisu czynu przypisanego B. S. w sposób niebudzący wątpliwości wynika, że nie wywiązywał się on właśnie z obowiązku alimentacyjnego

mającego swoje źródło w przepisach kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (art. 133 k.r.i o). Nie łożył bowiem na utrzymanie córki, którą w ten sposób naraził na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. W opisie czynu nie zawarto natomiast, na co trafnie zwróciły uwagę oba sądy, niewymaganego w dacie popełnienia czynu zabronionego, jak i w dacie orzekania, dookreślenia dotyczącego sprecyzowania wysokości obowiązku alimentacyjnego na mocy orzeczenia sądu, ugody zawartej przed sądem albo innym organem albo innej umowy. Rzecz jednak w tym, że stwierdzenie braku tych komponentów w opisie czynu przypisanego nie było wystarczające do uznania, że na gruncie przedmiotowej sprawy zaktualizowała się przesłanka zatarcia skazania z art. 4 § 4 k.k.

Sąd rozstrzygający kwestię umorzenia postępowania wykonawczego na podstawie art. 15 § 1 k.k.w. w zw. z art. 4 § 4 k.k., przy ocenie, czy zachowanie skazanego wyczerpuje znamiona przestępstwa niealimentacji w znowelizowanym brzmieniu kodeksu karnego nie może się bowiem ograniczyć do prostego porównania opisu czynu przypisanego w wyroku skazującym z aktualną treścią art. 209 § 1 k.k. Jest bowiem oczywiste, że sformułowania użyte w tym opisie musiały wskazywać na realizację przez sprawcę znamion z art. 209 § 1 k.k. w dawnym, a nie obecnym brzmieniu. Nie bez przyczyny art. 4 § 4 k.k. nie operuje zwrotem „jeżeli opis czynu przypisanego w wyroku skazującym nie odpowiada znamionom czynu zabronionego określonym w nowej ustawie”, ale kładąc nacisk na słowo „czyn”, przesłanką zatarcia skazania czyni sytuację, w której „czyn objęty wyrokiem nie jest już zabroniony pod groźbą kary”. Norma zakodowana w powołanym przepisie nakazuje zatem zbadanie, czy konkretne przestępstwo (rozumiane jako zachowanie będące zdarzeniem historycznym), a którego dotyczy prawomocny wyrok, jest zabronione pod groźbą kary również na gruncie ustawy nowej. W konsekwencji bez znaczenia pozostaje to, czy opis czynu przypisanego odpowiada znamionom typu czynu zabronionego określonym znowelizowanej regulacji tak długo, jak długo konkretne zachowanie w całości realizuje znamiona czynu zabronionego pod groźbą kary zawarte zarówno w starej jak i nowej ustawie (tak trafnie Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt I KZP 10/17, Lex 2429615, zob. również Ł. Pohl, *Zakres i skutki depenalizacji*

*wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestępstwa niealimentacji, RPEiS z 2017 r., z. 4, s. 93).*

W świetle powyższego za oczywiste błędne należy uznać stanowisko sądu odwoławczego, który utrzymując w mocy zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego, nie podzielając trafnej argumentacji zawartej w uzasadnieniu zażalenia wskazał, że „brak było podstaw do analizy materiału dowodowego, który legł u podstaw wydania prawomocnego orzeczenia”, gdyż „prawomocność wyroku powoduje, że czyn przypisany oraz przyjęta w nim kwalifikacja prawna wiążą inne sądy i organy władzy publicznej a orzeczone wobec sprawcy kary, środki karne, środki kompensacyjne i inne dolegliwości podlegają wykonaniu”. Zupełnie nietrafne na gruncie przedmiotowej sprawy są również wywody instancji ad quem dotyczące możliwości wzruszenia prawomocnego orzeczenia w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia. W tym przypadku bowiem nikt nie kwestionuje prawidłowości opisu czynu przyjętego w wyroku skazującym, która - co podkreślono wyżej - musi być oceniana przez pryzmat przepisów możliwych do zastosowania w momencie wydania orzeczenia.

Wskazane wyżej błędy w wykładni przepisów art. 209 § 1 k.k. i art. 4 § 4 k.k. spowodowały, że ani Sąd Rejonowy ani Sąd Okręgowy nie wzięły pod uwagę tego, że w aktach sprawy znajdują się odpisy wyroków Sadu Rejonowego w O. wydanych w sprawach o podwyższenie alimentów (tj. wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w O. z dnia 26 stycznia 1996 r., sygn. akt III RC [...], wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w O. z dnia 17 stycznia 2000 r., sygn. akt III RC [X.] i wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 stycznia 2002 r., sygn. akt III RC [Y.]). Z orzeczeń tych wynika zaś bardzo dokładnie wysokość alimentów, jakie B. S. był obowiązany uiszczać na rzecz swojej córki K. K. w okresie wynikającym z opisu przypisanego mu czynu (k. 29 - 31). Dokumenty te, na podstawie art. 394 § 1 i 2 k.p.k., zostały ujawnione na rozprawie głównej (k. 67 v.), a ich treść nie pozostawia jakichkolwiek wątpliwości, że wysokość ciążącego na skazanym obowiązku alimentacyjnego została określona na mocy orzeczenia sądu. Bez wątpienia zatem czyn przypisany B. S. wyrokiem Sądu Rejonowego w O. z dnia 14 kwietnia 2011 r., sygn. akt II K [...] odpowiada znamionom przestępstwa niealimentacji wyznaczanym przez treść przepisów art. 209 k.k. w aktualnie obowiązującym brzmieniu.

Konsekwencją opisanych wyżej uchybień było niezasadne uznanie, przez oba orzekające w sprawie sądy, że w sprawie zaktualizowała się przesłanka zatarcia skazania z art. 4 § 4 k.k. i bezpodstawne umorzenie postępowania na podstawie art. 15 § 1 k.k.w.

W tym stanie rzeczy należało uznać, że w toku postępowania odwoławczego doszło do rażącej obrazę przepisów prawa (art. 523 § 1 k.p.k.) i w konsekwencji konieczne było uchylenie zarówno zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego, jak i poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego. Ze względu na zaistniały układ procesowy nie było potrzeby wydania w przedmiotowej sprawie rozstrzygnięcia następczego.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[aw]